

МИХАИЛ ЮРЕВИЧ ЛЕРМОНТОВ

HŮRDINA NAŠÍ DOBY

Ilustroval Fjodor D. Konstantinov. Z ruského originálu Polnoje sobranije sočiněnyj, tom 4, vydaného nakladatelstím Chudožestvennaja literatura, Moskva 1948, přeložili Zdenka Bergrová a Bohuslav Ilek. Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Milan Hegar. Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění n. p., jako svou 4133. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1983. Odpovědná redaktorka Marie Zábranová. Technická redaktorka Karolína Kotlářová. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Vydání třetí, v Odeonu druhé. Náklad 3000 výtisků. Cena váz. 30 Kčs.

Informace

Počet revizí:	6
Celková doba úprav:	703 min (bez poznámek na papír)
Slov:	10242
Stránek:	16
Znaků:	51554 (61801 s mezerami)

BELA

okud chceme hovořit o první kapitole, budeme si muset ještě chvilku počkat. První kapitole předchází předmluva. A protože mě autor upozornil, že předmluva je na díle nejdůležitější, nesmím ji v žádném případě vynechat. Zamýšlí se nad současnou situací konkrétní i nad situací obecnou. Je z ní přímo cítit ten rozpor mezi mladým nezkušeným mládím a stářím, které mnoho zná, ale nikoho nezajímá jeho názor. Autor naráží na výchovu. Jako by to nebyl Puškinův následovník - musí zmínit důležitou věc - totiž že knihu nepsal podle sebe (i když možná psal, ale to je mu jedno - tradice je tradice a vybočovat z normálu se nevyplácí).

Pochybovačně se dívá čtenářstvu, které uvažuje, že Pečorin není pravdivý, ale my, kteří žijeme o nějaké to století později už můžeme potvrdit, že autor předvídal budoucí vývoj správně. Nezbytné bylo také podotknout, že autor si nepřeje být mravokárcem - stejně jako Puškin (a to mu přičítám k dobru) se chce lišit od starých poučujících dědů (nebo spíše dědeků), kteří, zapomínaje na svoje vlastní mládí a dětství žijí, pouze z trpkosti, pramenící z jejich vlastní povahy. Ne, to Lermontov nezamýšlí, on se chce naopak odlišit a přiblížit se obyčejnému člověku - neříkám dělníkovi nebo šlechticovi, protože celé dílo je protknuté humanismem, láskou k člověku a vírou v jeho schopnosti - Lermontov oslovuje každého individuálně a vytváří mezi čtenářem a spisovatelem oboustranný hluboký vztah. Takto na mě dílo zapůsobilo a nevím jak bych je jinak popsal než že jsem si je zcela oblíbil. Oproti Gogolovi (nechci ho teď zdrbat, poctivý čtenář ví, že už jsem to udělal v jeho samostatném zápise, i když ten jsem neodevzdal, ale tuto část už mám) má Lermontov dobrodružnější a podle mě osobnější styl ke čtenáři.

V první kapitole, nazvané Bela, dostává veliký prostor vypravěč (nemyslím tím konkrétní osobu, ale „instituci“), kterým se zde stává nejdříve neznámý cestovatel a poději Maxim Maximyč. Je to část, kde se autor nedistancuje od popisu a zbytečně nerezignuje na romantické tendence; kde si můžeme vychutnat popisy okolí, krásného Kavkazu... Tak tedy, autor (vím, že to rozhodně není dobré říkat autor, je to podobné, jako bychom o panu Bělkinovi psali, že je to autor v BP, ale přece jenom nevím, jak ho jinak pojmenovat - v knize není napsané jméno, ale zároveň má tak bezvýznamnou roli, že ho nemůžeme nazývat hrdina, to by bylo opravdu směšné) cestuje dostavníkem z Tyflisu ke Konšaurské hoře. Ještě před ní si najme několik Gruzinců, aby pohánělo jeho volky. Zde také potká svého budoucího přítele Maxima Maximyče. Docela mě překvapilo, že si o sobě povídají, o svých životech a zážitcích, aniž by bylo zmíněno, jak se jmenují. Spolu pak vyjedou k jakési stanici, ale zde je zastihne metelice, a tak zde musí přenocovat. Autor pozve Maxima Maximyče na čaj a ubytují se v nějaké komoře (sakle? - význam tohoto slova ale neznám). Když se jde podívat do hlavního stanu, najde okolo ohně shromážděné Osetince a je tam i kapitán Maximyč. Zeptá se ho, zda by mu v těchto dlouhých chvílích nechtěl vyprávět jedno z mnoha dobrodružství, která na své cestě určitě zažil, zjišťuje zároveň, zda chce kapitán do čaje rum (ten je však tvrdý abstinents). Tento Maxim Maximyč, do nynějška jmenovaný jako štábní kapitán, slouží na Kavkaze už docela dlouho a začne tedy vyprávět historku. Povídá o tom, jak jednoho dne přijel mladý hoch, který viditelně nevypadal jako ostatní vojáci, prsty měl bílé a byl celý zvláštní... Jmenoval se Grigorij Alexandrovič Pečorin. Jak už jsem řekl byl zvláštní, a to až do té míry, že celý den byl třeba venku v moku a nic se mu nestalo. Jindy někdo na chvíli otevřel okno a už tvrdil, že se nachladil. Už podle prvních popisů poznáme, že bude hlavní hrdinou následující knihy a mě připadal sympatický a zajímavý. Maximyč přiznává, že kvůli němu měl nemálo starostí. Jednou se třeba stalo (ve zkratce), že Azamat, syn jednoho knížete, který bydlel kousek od nich, skoro každý den do pevnosti dojížděl, jim přinesl novinu, že bude nějaká svatba. Oni tedy logicky nemohli od knížete, byť čerkeského, pozvání odmítnout a museli se dostavit. Na hostině, která se již od začátku zdála Maximu Maximyčovi podivná přistoupí k Pečorinovi čerkeská dívka zpívá: „Urostlí jsou naši mladí džigiti a kabáty mají vyšité stříbrem, ale mladý ruský důstojník je urostlejší a prýmký má zlaté. Je mezi nimi jako topol, jenomže neroste a nekvete v našem sadu.“ Pečorinovi se nejenom díky písničce ale také díky jejímu atraktivnímu vzhledu zalíbí. Není však sám, z druhého rohu ji pozoruje i Kazbič. To byl jeden podivný muž, který vždy přivezl ovce, které získal neznámo kde, chtěl je prodat, ale odmítl smlouvat - co požadoval musel dostat. Měl také výborného koně Karagoze. Azamat a Kazbič se vytratí a Azamat, ještě mladý chlapec, prosí Kazbiče, aby mu dal svého koně, výměnou za cokoli. Ten se mu však vysměje, a tak ho Azamat bodne dýkou. Když se dýka zastaví o kroužkovou košili, způsobí Azamat poplach a křičí, že ho chtěl Kazbič zabít. Semele se mela.

Když pak v dalších dnech přijíždí Tatařin (Azamat) do pevnosti, vychvaluje před ním neustále Pečorin Karagoze. Chudák Azamat už má z toho pěkné deprese. Jendoho dne se tedy Azamat, celý nažhavený na získání koně, domluví s Pečorinem, že vymění dceru za koně. Když je tedy konečně Azamatův otec pryč, unesou Belu. Když zase jednou přijede Kazbič obchodovat, povídá si s Maximem Maximyčem a mezitím mu Azamat spolu

s Pečorinem ukradnou koně. Když to zjistí, vyběhne na náměstí, několikrát vystřelí a když zjistí, že o koně opravdu přišel, schoulí se na zem a začne plakat jako malé děcko. Kvůli tomu přijede Maxim Maximyč jako velitel pevnosti za Pečorinem a za tento přestupek mu zabaví kord, ale zároveň chce vidět Belu, protože se bojí, že by mohl mít problémy s jejím otcem. Pečorin, protože je dobrý řečník vymyslí dobré finty (dárky, dramatické odchody) na to, jak přemluvit Belu k tomu, aby se konečně začala hýbat a mluvit s ním, ale ta ho nechce ani vidět. Prohlásí, že Alláh je jenom jeden a že nemůže bránit její lásce k němu, když nebrání jeho lásce k ní. Využívá tak faktu, že nikdo nemůže ověřit, jaký Alláh je (a jestli vůbec je...). Vsadí se tedy s Maximem Maximyčem o tom, zda ji dokáže přesvědčit, aby byla „jeho“. Pečorin ji tedy definitivně získá, když jednou řekne, že odchází, že život bez ní nemá cenu, že může jít ke svému otci, jestli chce, a že on si jde vzít život. Pak si ho tedy zalíbí a řekne mu, že se do něj zamilovala na první pohled.

Její otec je zavražděn Kazbičem - ten mu také vezme koně, protože mu ukradli jeho koně. Zde končí první vyprávění. Následují myšlenky autorovy, ve kterých hlavně popisuje přírodu a zamýšlí se nad lidskou povahou a charakterem. Pak se vracíme od Pečorina zpět k autorovi, který jede dostavníkem po cestě, která vede mezi stěnou a propastí. Pak přejeje přes Křížovou horu, kde, jak se dozvídáme, nechal zasadit kříž samotný Petr I. (či generál Jermolov - to je pravděpodobnější, neboť je to tam i napsáno) při cestě přes Kavkaz. Chtějí jet do stanice Kobi, ale začne bouře, kterou kapitán předvídal a tak se musí ukrýt do přístřešků u hory. Protože mají nyní čas, požádá autor Maximyče, aby dokončil svoji úžasnou story o Bele a Pečorinovi. Maxim říká o Bele, že to byla pěkná čtveračka, protože si s ním často hrála. (Už tomu rozumím - ženy se dělí na dvě základní skupiny: čtveračky a koketky.) Pečorin tedy je s Belou a prvních několik dní ho Čerkeska docela uspokojuje. No ale potom - tradičně přichází nuda. Pečorin se nudí a proto odjíždí čím dál, tím častěji na lovy, na kterých je čím dál tím déle. Maxim Maximyč se tedy snaží zastat nešťastné Bele manžela, ale jelikož s tím nikdy neměl moc zkušeností, moc se mu to nedaří.

Promluví si o tom tedy s Pečorinem, který mu poví, že má smutnou povahu - způsobuje ostatním pouze neštěstí, ale sobě přináší neštěstí ještě větší. Jeho duši prý zkazila společnost (no na někoho se to přeci svést musí ☺) - nyní se nudí a jediná věc, která ho může zachránit od nudy je cestování.

- Mimoděk jsem si vzpomněl na jednu moskevskou dámu, která tvrdila, že Byron nebyl nic jiného než alkoholik.

Maximyč tedy pokračuje ve vyprávění příběhu: Jeli prý takhle s Pečorinem na lov, na kance, ale žádného nenašli. Když se zklamaně vraceli zpět, uslyšeli výstřel. Uviděli Kazbiče, jak letí na koni a sebou má Belu. Vyrázili za ním a Pečorin vystřelil do koňské nohy. Maximyč si pomyslel něco o mladické nerozváženosti, ale sám vystřelil také. Kazbič bodne Belu nožem do zad a sám utekl. Pečorin vezme Belu a jede k pevnosti. Když ji vidí doktor, tak řekne, že bude žít maximálně jeden den. Mýlil se, žila dva dny. „Vlastně udělala nejlíp, že umřela.“ Nebudu se zmiňovat o tom, jak pomalu umírala a jaké měla předsmrtné záchvaty - nemyslím, že by to bylo nutné. Maximyč je smutný, protože není vůbec středem pozornosti, a ani Bela se o něm při umírání nezminila. „Kolem jejího hrobečku se teď rozrostly keře bílého akátu a bezu.“ (kde jsem tohle jenom četl? že by Novic?) Pečorina pak přeloží k jinému pluku a odjede tedy o Gruzii. Následuje přerušování celé dějové linie Pečorinovi, protože v autorově světě se utišila vánice a můžou se vydat na cestu. Spolu jeli až do stanice Kobi, kde se rozloučili.

Připadá mi veliká škoda, že když se řekne Puškin nebo Lermontov, tak se většinou nevzdělaných osob vybaví nějaké tlusté spisy dlouhých nudných básní. Co je na tom nejhorší, že to vůbec není pravda. Hrdinu naší doby můžeme co do podání děje (teď bych neuvažoval myšlenky) směle porovnávat s dobrodružnými romány a myslím, že díky své současnosti a chytrému humoru, kterým kniha disponuje, by měla i navrch. Není nutné připomínat, že děj není nikdy zbyteční, to znamená, že ho nikdy nemůže být moc, alespoň ne v knize pod čtyři sta stránek. Pokud je správně seřazen a úhledně zformován, stane se jakýmsi „leskem“ na diamantu, tím, co není nutné, ale výrazně to dodává na ceně a hodnotě díla. Myslím si také, že tato kapitola ačkoli byla úplně jiná než ty následující nebyla rozhodně špatná, ačkoli bych předpokládal, že vznikla s časovým posuvem. Knihu totiž prostě nemůžete, aťsi říká kdo chce, co chce, napsat za několik dní. Třeba jako mé zápisy - každý pochází z jiného dne a nedělám si iluze, že by tvořily dohromady nějaký celek. Ale to není na škodu. Alespoň můžeme porovnat styly a vybrat si ten, který vyhovuje jak nám, tak čtenáři.

MAXIM MAXIMYČČ

o dokončení první části se můžeme už konečně vrhnout na druhou, kde se dozvíme o tom, jak pokračovala autorova (nebo bychom měli spíše říkat hrdinova) cesta. Už v úvodu autor říká, že po svém rozloučení s Maximem Maximyčem odjel darjalským údolím až k Vladikavkazu. Také poukazuje, patrně nechtěje, aby se jeho dílo stalo jen odloženým svazkem nepovedených kopií romantických klasiků, velice stručně a jasně, což je jedním z charakteristických rysů jeho tvorby a čím se liší od ostatních následovníků Puškinových (Gogol,...) a vede se mu velice zdařile psát pěkným stylem, ne nepodobným Puškinovi:

Ušetřím vás popisů hor, výlevů, které nic nevyjadřují, obrazů, které nic nezachycují, hlavně pro ty, kteří tam nebyli, i statistických poznámek, které by už jistě nikdo nečetl.

Je velice zajímavé, že Lermontov nebyl celým svým zaujetím (jedná se samozřejmě o mínění autora hodnocení tohoto textu - mé maličkosti) položen do textu, ale naopak, byl to člověk praktický, s přiměřeným citem pro detail a úctou ke čtenáři (nebo spíše by bylo vhodnější říci ohledem - protože to samozřejmě má i své stinné stránky, ale podle mě je kniha napsaná vhodně a vyrovnaně), totiž váží si jeho času a ví, že čtenář si nebude číst pouze holé myšlenky, ale že je musí „zakutat“ do literárního díla jakožto celku. Možná, že se snaží popisovat ruské obyvatelstvo, narážet na jeho hloupost či opilost. Setkáváme se zde s velice příjemným slohem, který nenásilně formuje důležité i vycpávkové části děje.

Tak tedy, autor má na své cestě spoustu času, protože „výhodná příležitost“ ještě nepřijela, a tak se rozhodne sepsat vyprávění Maxima Maximyče o Bele. Pokud mohu trochu předběhnout (i když bych ještě přece jenom neměl) a pojednat o pojetí celého díla a jeho působení na mou osobu jakožto čtenáře musím se zmínit tom, že na mě dílo působí jako rozdělené na dvě části. V první části, kterou tvoří tato a předešlá kapitola se setkáváme s jakousi předmluvou (přibližně jako „poznámka vydavatele“ v Bělkinových povídkách), do které jsou jednoduše včleněny dějové pasáže, které bych zařadil do jakési pomyslné druhé části, která zahrnuje Pečorinův osobní život.

Vynechám to, jak autor obsloužil Maxima Maximyče (i když je to velice zajímavé a právě takové detaily dodávají dílu takový přídech, kterým na čtenáře působí - jednoduše by se dal shrnout do dvou slov: svěže a současně) a rovnou řeknu, že při čekání se dozvěděli o příjezdu (nyní uvedu bez správného pádu) монсье Печорин (to je to nejvýstižnější slovní spojení, na které jsem kdy přišel) a s lokajem se dohodli, že mu donese zprávu, že jeho dávný známý Maxim Maximyč se ráčí nacházet v té samé oblasti a jestli by ráčil ho tedy navštívit (ten slovosled je tak schválně). Maxim Maximyč, domnívaje se, že tu bude Pečorin co by dup, vyšel ven, aby na něj počkal. Jaké pak bylo zklamání starého muže, když se Pečorin neozýval a nepřicházel:

Máte pravdu, přece jen se napiju trochu čaje. Chtěl jsem se ho dočkat. Jeho sluha už musel k němu dávno dojít, ale asi ho něco zdrželo. Narychlo vysrkl šálek, odmítl druhý a odešel zase netrpělivě před vrata. Bylo zřejmé, že starého muže (všimněte si použití synonym pro MM) Pečorinova nevšímavost mrzí, tím spíše, že mi nedávno vyprávěl o jejich přátelství a ještě před hodinou byl přesvědčen, že Pečorin přiběhne, jakmile uslyší jeho jméno.

*Ráno se autor probudil (dělá mi to nemalé potíže psát autor místo konkrétního jména, ale jistě uznáte, že je to vhodnější než psát ***) a zjistil že Maxim už je vzhůru a čeká na příjezd Pečorinův.*

Ráno bylo trochu chladné, ale překrásné. Zlatá oblaka se kupila na horách jako nová řada vzdušných hor. Před vraty se rozkládalo široké náměstí, za ním kypěl lidmi trh, protože byla neděle. Točili

se okolo mě bosí, osetinští chlapci, na zádech měli uzlíky s plástvemi medu. Odehnal jsem je. Neměl jsem na ně náladu. Začal jsem sdílet neklid dobrého Maxima Maximyče.

Domnívám se, že předcházející popis rána je jeden z nejlepších popisů přírody, které můžeme v díle nalézt. Nevím, jestli mám psát Pečorinův popis, protože díky dobrému skeneru máte k dispozici krásné obrázky, ale jak mě znáte, radši udělám (většinou ne, ale v kulturním deníku rozhodně) málo práce, ale zato velice kvalitně (© - jsem to ale skromný). Zde je tedy ten popis a chápeme ho také jako ukázkou popisného umění Lermontova:

Byl středního vzrůstu, jeho urostlá, štíhlá postava a široká ramena svědčily o silné konstrukci, schopné snášet všechny potíže kočovného života a změny podnebí. Nezdolaly ho ani prostopášnosti velkoměstského života, ani duševní bouře. Zaprášený sametový kabát, zapjatý jenom na dva spodní knoflíky, odhaloval oslnivě čisté prádlo, které prozrazovalo zvyky pořádného člověka. Zašpiněné rukavičky vypadaly, jako by byly schválně ušity na jeho malé aristokratické ruce, a když jednu svlékl, udivovalo mě, jak tenké a bílé má prsty. Jeho chůze byla nedbalá a líná, ale všiml jsem si, že nemává rukama - a to je bezpečný příznak určité uzavřenosti. Konečně to jsou mé osobní postřehy, založené na vlastním pozorování a nemám v úmyslu vás nutit, abyste jim slepě věřili. Když si sedl na lavičku, ohnul svou přímou postavu, jako by v zádech neměl žádné kosti. Držení celého těla prozrazovalo divnou nervovou slabost. (jak? To by mě tedy zajímalo...) Seděl, jako sedí Balzacova třicetiletá koketka (a máme ji tu zase...slavná koketka - dědictví po Puškinovi) na svém vypolštářovaném křesle po unavujícím plese. Na první pohled mu podle obličeje nebylo víc než třiadvacet let, ale později bych mu byl hádal třicet. V úsměvu měl cosi dětského. Jeho kůže byla jemná jako u žen. Světlé, od přírody kučeravé vlasy mu velmi půvabně vroubili bledé, ušlechtilé čelo, na němž se daly teprve po dlouhém pátrání zpozorovat stopy vzájemně se protínajících vrásek, které pravděpodobněji vystupovaly daleko zřetelněji ve chvílích hněvu nebo duševního neklidu. Vlasy měl světlé, ale kníry a obočí černé, a to je u člověka - tak jako černá hřiva a černý ocas u bílého koně - znak plemene. Abych dokončil portrét, povím vám, že měl trochu orlí nos, oslnivě bílé zuby a hnědé oči. Ale o jeho očích musím říci ještě několik slov. Především se jeho oči nesmály, když se smál on. Nepozorovali jste náhodou u některých lidí tuto zvláštnost...? Je to příznak buď špatné povahy, nebo hlubokého trvalého smutku. Pečorinovy oči zářily za přivřenými řasami divným, jestli se to tak dá říci, fosforečným leskem. Nebyl to odraz duševního žáru nebo hry představ, byl to lesk hladké oceli, oslňující, ale chladný. Jeho krátký, ale pronikavý a těžký pohled zanechával nepříjemný dojem dotěrné otázky a mohl vypadat drze, kdyby nebyl tak lhostejně klidný.

Po tomto úžasném popisu snad už máte aspoň rámcovou představu o člověku, který se stal „hrdinou“ v této knize a jehož deník budeme mít možnost si konečně přečíst v následujících částech. Stejně rychle, i když rozhodně méně obratně než Lermontov ve své knize se nyní odpoutáme od popisu a posuneme se v ději (tradičně „mílovými kroky“). Když se konečně Maxim Maximyč dočká příchodu svého starého známého Pečorina, je celý bez sebe a chce se mu vrhnout kolem krku. Pečorin však pouze velice odměřeně natáhne svou ruku ke stisku. Na otázky, co celou tu dobu, kdy se neviděli, dělal, lakonicky odpoví: „Nudil jsem se.“ A už tu máme jeden z charakteristických rysů rodiny zbytečných lidí (to vy, kdo se nudíte, samozřejmě nevnímejte jako žádný útok). Všeho Pečorinova budoucího současného i minulého chování byla příčinou ... nuda. Po velice stručném rozhovoru Maxima Maximyče s Pečorinem, který byl velice rychle ukončen Pečorinovým mávnutím ruky, se Maxim zřejmě necítil o nic lépe, než před ním.

Můžeme zde, v reakci Maxima Maximyče, starého dědouška, který úplně zaspal dobu, nalézt náznaky revolučních myšlenek autorových i jiné texty, o jejichž diskutabilnosti není pochyb a mohly by se o nich psát dlouhé polemizace. Můžeme zde spatřovat protiklady stáří a mládí, kde dochází postupně k obrovské změně, především duševní hranice potenciálu.

Snažil se vypadat lhostejně, ale chvílemi se mu na řasách třpytily slzy hněvu. „Ano,“ řekl konečně. „Byli jsme sice přátelé, ale co znamená v dnešní době přátelství...? Copak mu na mně záleží? Nejsem ani bohatý, ani vlivný, ani věkem se k němu nehodím... Vida, jaký je z něho elegán co byl zase v Petrohradě... Jaký má kočár! A těch zavazadel! I ten lokaj je pořádný náfuks...“

Jsa velice zklamán má Maxim Maximyč špatnou náladu. Autor se ptá, zda si může ponechat zápisky Pečorinovy, které někde Maxim vyšťrachal. On, jsa mu nyní Pečorin volný, mu je dává, ať si je otiskne třeba v novinách. Pak se rozloučí. Maxim zakončuje rozhovor slovy:

„Kam bychom se my starí nevzdělanci na vás hrabali... Vy jste pyšná mládež z urozené společnosti. Ještě tak v čerkeské palbě, to jsme vám dobří, ale pak se potkáme a stydíte se podat našinci ruku.“

„Já si tu výtku nezasloužím, Maxime Maximyči.“

„Ale to já jen tak, aby řeč nestála. Vlastně vám přeju hodně štěstí a veselou cestu.“

Tak se rozloučili, ale z Maxima Maximyče se stal svěhlavý a svárlivý štábní kapitán.

A proč? Proto, že mu Pečorin z roztržitosti nebo jiného důvodu podal ruku, když on se mu chtěl vrhnout kolem krku. je to smutný pohled na to, když mladý muž ztrácí své naděje a sny a odhrne se před ním růžový závoj, kterým se díval na lidské činy a city, i když je naděje, že nahradí staré omyly novými, stejně pomíjejícími, zato však stejně příjemnými. Ale čím si je nahradí člověk ve věku Maxima Maximyče? Bezděky se srdce zatvrdí a duše uzavře. Odjel jsem sám. Výklad a hodnocení tohoto odstavce nechávám na vás.

PEČORINŮV DENÍK:

TAMAN

eště dříve, než se začnu věnovat samotné kapitole Tamaň, musím říci něco o předmluvě, která jí předchází. Autor uvádí, že je rád, že se mu donesla novina o Pečorinově smrti, a tak může čtenáři nabídnout pokračování knihy v podobě Pečorinova deníku. Samozřejmě, že autor měl své důvody k otisknutí, ty tady také krátce rozvádí. Nakonec říká, že mu v ruce zůstal tlustý sešit deníku z Pečorinova života, kterého se snad dočkáme, ale že nyní nám musí stačit ta část, která pojednává o jeho dobrodružstvích na Kavkaze. Bylo by velice dobré, kdyby vyšlo pokračování - ale to už si můžeme jenom domyslet.

Ale nyní již k Tamani, do které se Pečorin dostane pozdě v noci a snaží se najít nějaký nocleh. Moc se mu to nevede a Pečorin je zhnusen tímto přímořským městem, které je plné špíny. Když konečně najdou starou přímořskou chatrč, která byla posledním zbývajícím volným místem ve vesnici, složili (společně se sluhou, za kterého momentálně měl nějakého řadového kozáka) kufry a chtěli dovnitř. Po chvíli jim otevřel chlapec a Pečorin s hrůzou zjistil, že je slepý. Nyní se ale podívejme na samotné Pečorinovy údivy, když tuto skutečnost zjistil. Můžeme se zde setkat s konečně dobře propracovanou psychologií jednotlivce a já si myslím, že je to jedno z prvních ruských děl, kde se tato propracovaná psychologie objevuje (samozřejmě se jedná pouze o letmý pohled do nitra postav a u jiných autorů, kteří navazovali třeba i na toto dílo je mnohem propracovanější - např. Dostojevskij):

Přiznávám, že mám silný předsudek proti všem slepým, jednookým, hluchým, němým, beznohým, bezrukým, hrbatým a podobným lidem. Všiml jsem si, že je vždy nějaký zvláštní

vztah mezi zevnějškem člověka a jeho duší. Jako by se ztrátou údu ztratila duše nějaký cit.

Díky množství osobních hodnocení se může čtenář s některými ztotožnit, o jiných si myslet, že jsou to zajímavé postřehy a ostatní ignorovat. Díky těmto postřehům, pocitům a myšlenkám dostává čtenář pocit, že se právě dostal do vnitřku mozku a toho tajného koutku, ve kterém jsou myšlenky, které by nikdo neměl znát. Někteří, tak jako Pečorin, mají potřebu si je zapisovat do deníčku - mně to připadá zvláštní - a pak dopadnou takhle.

Když se Pečorin setká se slepcem, nabude zvláštního pocitu, že slepec nějak vidí a že ho sleduje, či že mu neříká úplnou pravdu. Jde však do postele, protože je po cestě unavený. Přesto nějak nemůže dnes usnout, myslí na slepého chlapce. Asi po hodině se slepec opravdu objevil a mířil k moři. Pečorin tedy neváhal, oblékl se a následoval ho. Chlapec nesl v podpaždí nějaký raneček. Když došel slepec k moři, odložil ranec, sedl si a čekal. V mlze, která právě zakryla celé pobřeží se vynořila bílá postava, zřejmě dívka, a vedli spolu rozhovor. Mluvili o nějakém Jankovi, který by měl přijet. Po chvíli se na horizontu (značně zmenšeném mlhou) vynořila černá tečka. Byla to ve skutečnosti malá loďka. Ta přijela ke břehu a vystoupil z ní muž v tatarské beranici. Společně začali něco vytahovat, což Pečorina velice znervóznilo. Každý si naložil uzlík a odešli. Pečorin, jsa ospalý se vrátil do domku, ale příštího rána už byl zase časně na nohách. Pečorin se šel zeptat důstojníka, jak dlouho zde budou ještě muset být, ale on ho zklame, protože neví. Po návratu ho překvapil krásný zpěv, ozývající se odkudsi shora. Po průzkumu našel hezkou dívku a ta se zpívajíc neustále usmívala. Krásná dívka - rusalka. Nemyslím si, že by byl text písně

tak důležitý, a proto ho uvádět nechci - ostatně, nejedná se ani o žádnou světobornou poezii (ne, že bych znal definici „světoborné poezie“). Dívka byla velice podivná a neustále se kolem Pečorina motala a smála se. Nebylo chvíle, kdy by nebylo slyšet její zpěv. Večer ji Pečorin odchytil a dal se do rozhovoru. Na jeho otázky mu odpovídá příslovími a tak se po bezvýsledném rozhovoru rozhodl odhalit, co viděl minulý den. Když to s ní nehnulo, řekl jí, že by to třeba mohl říci policii. Toho se ona lekla a utekla. Večer za ním přišla a políbila ho, když chce ale vysvětlení (nebo pokračování...) tak uteče, a akorát mu řekne, aby přišel večer, až všichni budou spát k moři. Asi za dvě hodiny vyrazili a společně šli po pobřeží. Pak si vlezli do loďky a odpluli od břehu. Jak Pečorin říká, nepotrpí si na sentimentální vyjížd'ky a ještě k tomu neumí plavat! No na to už je pozdě a tak požaduje zase po dívce nějaké vysvětlení. Dívka mu řekne, že ho miluje (teď je to napínavé), ale pak ho uhodí. Po krátké bitce, ve které Pečorin zjistí, že co se týče obratnosti, za svou soupeřkou zaostává, se zeptá opět: „Co chceš?“ Dívka odpovídá velice něžnými slovy: „Tys viděl, ty udáš!“ Nakonec ji po dlouhém boji svrhne do vln a pádluje (přechodník) naleznuvším veslem se snaží dostat k břehu. Zde našel opět bílou postavu a jsa tradičně zvědav se k ní přiblížil. Je zde opět rusalka, Janko a slepáček. Povídají si o nějakém drahém zboží. Janko, který je pravděpodobně rusalciným milým pokračuje:

Ona pojedje se mnou, nemůže tady zůstat. A staré řekni, že už má na čase umřít, pobyla dost dlouho na světě a měla by vědět, co se patří. Nás už víckrát neuvidí.

Janko s rusalkou tedy odjedou a nechají chlapce na břehu. Pečorin se vrátí do chajdy a co nezjistí, že jeho šavle se stříbrným kováním a dagestánský kinžál zmizely. A co jeho sluha? Ten, který měl hlídat a být připraven na pomoc pánovi? Ten spal na posteli a objímal pušku. Pečorin ho vzbudil a pořádně mu vynadal (jak on říká „vylil si ne něm nahromaděnou zlost“). Druhý den se vzbudí a díky bohu se kázalo, že cesta z Tamaně je volná a on může opustit konečně tuhle díru. Toto je konec první části Pečorinova deníku.

Pravděpodobně se jedná o romantické prvky, které sem byly včleněny, ač do tohoto textu, na rozdíl do první části, moc nezapadají. Jedná se tedy o to, zda zařadit Hrdinu naší doby mezi soubor povídek nebo romány. Já osobně si myslím, že není důvod dělit něco, co vydal autor (který samozřejmě svému textu rozumí více, než kdokoli jiný), přesto by nebylo správné jednoduše zamítnout ostatní názory. Velice silným argumentem pro samostatnost jednotlivých částí pravděpodobně bude, že většina první části knihy, pojednávající o Bele a Maximu Maximyčovi je v er formě, kdežto následující osobní poznatky Pečorinovy jsou samozřejmě v ich formě. Toto vyprávění, i když ho můžeme vnímat jako soubor nezávislých novel, bych já osobně zařadil mezi romány. Hodnocení i vyprávění podle jednotlivých novel a částí je však jednodušší, a tak jsem ho také použil ve svém zápisu. Jestli se ptáte proč si myslím, že je jeden román lepší než několik novel? Protože v souboru nezávislých novel by nemělo být žádné působení celku, což je naopak význačným znakem románu (žádná kapitola nemá samostatně význam!), a my toto působení můžeme, a to je opravdu nesporné, nalézt. Dílo tedy působí ne z cela uceleným dojmem, ale přece jenom působí jako dílo, nikoli díla. Když jsme se už vypořádali se zážitkem v Tamani, vrhněme se teď už na nejdlejší a nejlepší (podle mě) část díla a to na Dokončení Pečorinova deníku.

KOMTESA MARY

Poslední část je psaná jako deníček, takže zde nalezneme vždy v levém horním rohu datum. Konečně si můžeme dosyta užít přívlastků, přirovnání a slohu, kterými dílo disponuje, a vychutnat si je. Poslední díl **P**enavazuje na předchozí, takže se očitněme hned v jiné části Ruska. Pečorin tedy přijede do Pjatigorska a najme si byt na kraji města. Nyní uvedeme krátký úryvek z romantického líčení přírody zachycující Pečorinovy dojmy z první návštěvy:

Když jsem dnes v pět ráno otevřel okno, naplnil se můj pokoj vůní květin, které rostou ve skromné zahrádce. Do okna se mi dívají větve kvetoucích třešní (personifikace) a jejich bílými lupínky zasypává někdy vítr můj psací stůl. Mám překrásný rozhled na tři strany. Na západě se modrá jako poslední mrak rozptýlené bouře pětihlavý Beštau (autor využívá působení barev), na severu se tyčí jako huňatá perská beranice Mašuk a zakrývá celou tuto stranu oblohy.

Na východ je veselejší pohled: dole přede mnou je pestře rozhozeno čisťoučké nově městečkok šumí léčivé prameny a různými jazyky brebentí lidé, a tam dále se jako amfiteátr kupí stále modřejší a mlhavější hory a na obzoru se táhne stříbrný řetěz zasněžených vrcholů, začíná Kazbekem a končí dvouhlavým Elbrusem. V takové zemi se žije vesele! Ve všech žilách se mi rozlévá zvláštní radostný pocit.

Priznám se, že kdyby v tomto odstavci chyběla ta poslední věta, tak bych byl velice zklamaný. Byl by to totiž další (jako předchozí nemyslím text Lermontova ale obecně: Byron, Gogol,...) dlouhý zbytečný romantický popis, marně se snažící vyvolat citové působení na čtenáře a chabě usilující o jeho zaujetí. Jedna taková věta, zvláště pokud ji napíše Pečorin – člověk, o kterém už má čtenář jakousi rámcovou představu – může úplně změnit smysl předchozího textu. Zde se dostává do kontrastu (podobně jako ve „zlatém“ Oněginovi) život ve městě a život na vesnici („Je to taková neskutečná díra. Ale i tato díra má svou poezii...“), který je obecně považován za klidnější, i když je to mnohdy pouhé zdání. Jak autor pokračuje a umocňuje náš dojem:

Vzduch je svěží a čistý jako polibek dítěte, slunce je jasné, nebe modré – kdo by si přál víc? Pryč s vášněmi (Konečně správné slovo! Myslím, že o městském životě už jsme si přečetli dost. Hlavně, aby se z Pjatigorska nestal také „mikrosvět“) touhami a sentimentalitou.

Pečorin si vyrazí k Alžbětinu prameni. Autor se prochází a hodnotí jednotlivé společenské třídy a vrstvy. Popisuje dámy zdejších úředníků, ale také civilní a vojenské pány – můžeme se zde pouze domnívat, že je to přenesená ironie autorova, již vyjádřil na své postavě:

Když jsem stoupal úzkou cestou k Alžbětinu prameni, dohonil jsem hlouček civilních a vojenských pánů, kteří tvoří, jak jsem se později dověděl, zvláštní třídu lidí mezi těmi, kteří čekají na „hnutí vod“. Pijí, ale ne vodu, procházejí se málo, flirtují jen mimochodem. Hrají a stěžují si na nudu (tradičně...). Jsou to šviháci. Když ponořují svůj opletý pohár do zřídla kyselky, stavějí se do akademické pózy (výstižné přirovnání...). Mluví

s hlubokým opovržením o venkovských dámách a vzdychají po velkoměstských šlechtických salonech, kam nemají přístup.

Zde, při vstupu k pavilónu nazývanému Aelova harfa, potká svého starého známého, kadeta Grušnického: Slouží v armádě teprve rok a ze zvláštního šviháctví nosí tlustý plášť prostého vojáka (co by lidé neudělali, aby byli cool...). Má kříž svatého Jiří. Je urostlý, snědý a černovlasý, vypadá na pětadvacet, ale je mu sotva jedenadvacet. Když mluví, zaklání hlavu a každou chvíli si levou rukou kroučí kníry, protože pravou se opírá o berlu.

Pak následuje dlouhý, ale přesvědčivý popis, líčící Grušnického jako člověka, který má pro každý případ připraveny nabubřelé fráze, deklamuje, neumí debatovat, je sice vtipný, ale nikdy nedovede nikoho zabít jedním slovem. Podle Pečorina také nezná lidi (jak se dále dozvíme, Pečorin se pokládá za výborného znalce lidí a jejich povah, takže porovnává sebe s Grušnickým):

Jeho cílem je stát se hrdinou románu. Tak často se snažil přesvědčit jiné lidi o tom, že je bytost, která není stvořená pro tento svět a je na něm odsouzena k věčnému strádání, že sám sebe o tom skoro přesvědčil.

Podle toho, co Pečorin píše (i když je to zřejmě citově zabarvené) bych si dovolil podotknout, cituje Kevina Warwicka, že jeho inteligence je asi na úrovni *fanouška Manchesteru United*. Nicméně vůbec nepochybují, že vnitřně si jsou tito dva mladí pánové, totiž Pečorin a Grušnickij, velice podobní, přestože si o sobě každý myslí, jak je originální. Kvůli tomu, že už od začátku příběhu mám s Pečorinem sympatie, mi připadá Grušnickij nesympatický jako odlesk Pečorinův, ten, kdo žije (ačkoli samozřejmě nežijí spolu ani moc nepobývají blízko sebe, myslím tím spíše ve společnosti) v jeho stínu.

Já ho taky nemám rád (já taky...). Tuším, že se jednou sřetneme na úzké cestě – a jeden z nás to zaplatí životem.

Pak následuje neskutečně zábavné a vtipné líčení Pečorinovo, který popisuje, jak se asi loučil Grušnickij se svou sousedkou. Opravdu je to velice nápadité, já se domnívám, že spíše tato kniha je vtipnější než dílo Gogolovo, Petrohradské povídky. Při troše štěstí bychom zde našli pláč, ale smích? Pokud hledáme smích a napětí, budou jistě Pečorinovy postřehy tím pravým. Trošičku (no, spíše více) Pečorin asi pociťuje vůči Grušnickému zlomyslnost, možná, že mu tuto roušku úchylného romantizmu i závidí, ježto není schopen si to přiznat – ale to jsou pochopitelně spekulace a já velice nerad spekuluji o něčí povaze. Připadá mi to neoprávněné a zbytečně autodestruktivní, stejně jako neprozíravé. A ostatně, už jsem řekl, že se mi Pečorin líbil a byl mi sympatický, tak proč zbytečně opouštět toto předsevzetí, které jsem pojal jako základní myšlenku? Jako v podobných textech Puškinových zde nalezneme tradiční úchylku ruské šlechty k francouzštině a všemu co je francouzské. Protože si ale nemyslím, že by bylo vhodné se pouštět do filozofování o francouzštině a Francii právě zde, neboť nerad se vyjadřuji neslušně, rád si toto povídání odpustím – jsa dychtivý pokračovat v líčení Pečorinova rozhovoru s kadetem Grušnickým.

Následující rozhovor mezi těmi dvěma se velice (svou duchaplností) podobá rozhovoru na plovárně v Rozmarném létě, ale obsahuje vtipně zauzlované narážky, parodie a ironii, kterými oba disponují. Ujenum trošku nastíním jednou větou Grušnického popis jednoho úslužného pána, snažícího se zavděčit kněžně Ligoovské:

To je moskevský elegán Rajevič. Je to karbaník (?), to poznáš hned podle ohromného zlatého řetězu, který se mu houpá na zlaté vestě (to jsem nevěděl, že karbaník je dřívější označení pro rapera...). A jakou má tlustou hůl – zrovna jako Robinson Crusoe. I plnovous má podle toho a účes à la moujik.

Tak to bylo opravdu velice přesvědčivé a výstižné (ale nejsem si jist, jestli by to někdo řekl v řeči, ale na papíře se to vyjímá přímo fantasticky). Všiml jsem si, že jak pokračuji do dálky v popisu děje, obsahuje stále méně děje a více hodnocení a také je to čím dál tím pomalejší a nudnější, už mě to docela štve, stejně z toho asi nikdy čerpat nebudu, ale co bych pro jedničku z kulturního deníku neudělal.

Jak jsem ale nedávno říkal, že si Pečorin nechce přiznat svou závist, tak ihned připisuji nápravu. Grušnickij schválně upustil pohár a komtesa Mary mu ho zvedla. On z toho byl celý paf a byl to velký zážitek. Když se pak vynořil Pečorin, zeptal se ho, zda nebyl dojat nad jejím výrazem a čistotou (samozřejmě morální, čisté šatečky si může pořídit kdekdo). Pečorin mu dopoví, že ne, ale zároveň si uvědomuje, že lhal za účelem, aby Grušnického poškádli a poškodil jeho samolibost. Také si uvědomil, že to bylo závistí a nechtěl svému protivníkovi Grušnickému dopřát takovou radost.

Teď přiznávám, že jsem trochu pozapomněl vysvětlit, kdo to vlastně je kněžna Ligojská a její dcera komtesa Mary. Jsou to dvě šlechtičky z Moskvy, členky vysokých společností a jediné „normální“ lidé v Pjatigorsku. Je to vlastně velká zvláštnost, že se kněžna a dcera přijely promenádovat sem, do Pjatigorska. Avšak si zde také pronajaly nejdražší a nejkrásnější dům.

Po sestupu od pavilónku vrhl Grušnickij na komtesu, která už seděla u sebe doma, vyhlížeje z okna, svůj oblíbený pohled, jak Pečorin poznamenává málo účinný. Pečorin se na ni pak zadíval lornětem, což ji značně pohněvalo – už zde však čtenář ví, že mezi komtesou a Pečorinem se odehraje dřív nebo později nějaký sentimentální románek.

O dva dny později, třináctého května se Pečorin seznámí s lékařem Vernerem. Pojednává o jeho zvláštní povaze – o tom, že je básník. Dokáže působit na struny lidského srdce, ač nikdy nenapsal dva verše.

Tak někdy znamenitý anatom nedovede vyléčit horečku.

Člověk znalý ruské literatury si jen s úsměvem vzpomene na experta na léčení kuřích ok, který i přes svoje úsilí a odbornou akreditaci nedovedl vyléčit stonajícího Bělkina. Tento Verner byl zvláštní člověk, povídalo se o něm, i přes úsilí jeho známých, kteří to vyvraceli, že kreslí karikatury svých nemocných. Seznámili se prý v jednom kroužku mladých mužů, kteří měli každý jiný názor na svět:

„Já mám jistotu o jediné věci,“ řekl doktor.

„O čem?“ ptal jsem se, protože jsem chtěl znát mínění člověka, který dosud mlčel.

„O tom,“ odpověděl, „že dříve nebo později jednoho krásného dne umřu.“

„Jsem na tom lépe než vy,“ zvolal jsem, „mám kromě toho ještě jistotu, že jsem měl to neštěstí a jednoho hnusného večera se narodil.“

Od té doby si začali rozumět. Vyvstalo mezi nimi zvláštní pouto, které dokázal Pečorin velice správně popsat, není pak špatná ani dodatečná věta, ale to už si přečtete:

„Všimněte si, milý doktore, že bez hlupáků by byla na světě nuda. Podívejte, například my dva rozumní lidé už předem víme, že o všem se dá debatovat do nekonečna (pozor, termín nekonečno zde není definován a je v rozporu s předchozími větami o jistotách – to jest oba mají jistotu, že jednoho dne umřou, proto nemohou debatovat do nekonečna, neboť čas to není v tomto bodě definován), a proto nedebatujeme. Známe navzájem skoro všechny nejtajnější myšlenky (vzhledem k tomu, že se jedná zápis z jednoho

dne, nepřipadá mi možnost, že by se dvě osoby za jeden den tak sblížily pravděpodobně). *Jedno slovo je pro nás celý příběh. Vidíme jádro každého svého pocitu skrze trojí slupku. Smutné je nám směšné, směšné je nám žalostné a celkem jsme vlastně ke všemu, kromě k sobě samým, dost lhostejní. Nemůže tedy mezi námi nastat výměna pocitů a názorů. Víme jeden o druhém všechno, co chceme vědět, a více vědět nemusíme. Zbývá jediný prostředek, sdělovat si novinky. Tak mi tedy povězte nějakou novinku.“*

Dlouhá řeč mě unavila, zavřel jsem oči a zív.

Z toho pak také vyplývá, že se vlastně zajímá o to, co si o něm myslí kněžna s komtesou. Když zjistil, že jeho skandály jsou proslavené opravdu všude, zajímal se pak o dámu, která nedávno přijela. Jmenovala se Věra. Pečorin se s ní kdysi setkal, no setkal - pravděpodobně spolu měl dříve nějaký vztah. Pečorin zjistí, že si o něm komtesa myslí, že je romantický hrdina a že má všechny vlastnosti, které si přečetla v nějakém anglickém či francouzském románu, speciálně psaném pro tento druh dívek.

Pečorin se pak snaží o odlákání všech, kteří by se chtěli s komtesou bavit a místo toho je nachytá na své vtipy a anekdoty. Tím si u těch, kteří zůstali u komtesy udělá vroubek a někdo na něj napíše i pár epigramů.

Pečorin odejde do parku a zde se setká se svou přítelkyní Věrou, kterou už dlouho neviděl. Dozví se, že je zase vdaná, ale že miluje pouze jeho. Sama neví proč, jelikož Pečorin ji neustále mučí tak, že ji přivádí do hlubokého zoufalství.

- Možná jsi mě právě proto milovala, uvažoval jsem. Na radost se zapomíná, na bolest nikdy.
- Věřin muž, Semjon Vasiljevič G..., je vzdálený příbuzný kněžny Ligovské. Bydlí vedle ní. Věra bývá často u kněžny. Dal jsem jí slovo, že se seznámím s Ligovskými a budu se dvořit komtese, abych od ní odvrátil pozornost. Tím se mé plány nijak nezhroutí a bude mi veselo!
- Musím přiznat, že vlastně nemiluji ženy charakterní, ženám charakter nesluší.

Věra ale těžce onemocní nemocí, kterou v Rusku ani neznají (je to tak vážné, že by jí nepomohl ani specialista na léčení kuřích ok). Musí tedy odjet a rozloučí se s Pečorinem. Pečorin na ni chce zapomenout, a tak vezme svého koně a rychle odjíždí pryč. Říká, že není očí, které by ho zaujaly tak, aby nemohl zapomenout při pohledu na krásné svěží hory a při projížděce na koni. Na této projížděce však potká celou kavalerii společnosti, která se vydala na vzrušující exotickou vycházku do lesa.

- Vysoký keř mě zakrýval, ale skrz jeho listí jsem viděl a uhodl jsem podle výrazů jejich obličejů (komtesy Mary a Grušnického), že rozmluva je sentimentální.
- „Čím je pro mne Rusko?“ odpovídal její kavalír. „Země, kde se na mne budou dívat tisíce lidí s opovržením, protože jsou bohatší než já - kdežto zde, zde ani tento tlustý plášť nepřekážel mému seznámení s vámi.“
- „Naopak,“ řekla komtesa a zarděla se.

Pečorin na ně vybafne a komtesa se lekne. Je na něho naštvaná a je uražená - pravděpodobně nemá smysl pro humor nebo jí společenské konvence nedovolují zaujmout jiný přístup. Ještě ten večer pociťuje Pečorin potřebu jít k někomu, komu by se mohl svěřit - napadne ho Věra. Jeho myšlenkový proud ale přeruší Grušnickij, který důležitě odchází od kněžny Ligovské. Pečorin mu řekne, že se bude dvořit komtese, ale že počká, až ji Grušnickij omrzí.

- Kdy ji omrzí? Matka si toho nevšímá, protože on není ženich. To je mateřská logika! Postřehl jsem dva tři něžné pohledy - je načase zakročit.
- Věra: „Ty se nechceš s Ligovskými seznámit? Jen tam se můžeme vidět.“ Výčitka. Jak je to nudné! Ale zasloužil jsem si ji. Abych nezapomněl, zítra je v sále restaurace dobročinný ples a já budu s komtesou tancovat mazurku.
- Druhý den na plese: Za oknem stál v hloučku lidí Grušnickij s obličejem přitisknutým ke sklu a nespouštěl svou bohyni z očí. Když ho komtesa mījela, sotva zřetelně kývla hlavou.

Pečorin používá prostředků, aby se vše stalo tak, jak si on naplánuje, nebo spíš jak má zrovna náladu, aby se něco stalo. Těmito prostředky se rozumí především samolibost, s jejíž pomocí ovládne Grušnického, nebude vše zbytečně kombinovat a pouze vypíše obraty a věty, které mě zaujaly:

- Ó samolibosti! Jsi páka, kterou chtěl Archimédes pohnout zeměkouli.
- Musím podotknout, že Grušnickij patří k těm lidem, kteří rozmlouvají o ženách, které sotva znají, ale které měly to štěstí se jim zalíbit, pojmenování moje Mary, moje Sofie.
- V duchu jsem se smál a dokonce jsem se dvakrát skutečně usmál, ale on si toho naštěstí nevšiml. Je zřejmě zamilovaný, protože teď je ještě důvěřivější než dřív. Dokonce se mu na prstě objevil prsten zdejší práce, stříbrný s černou ozdobou. Zdál se mi podezřelý. Prohlédl jsem si ho a hledme! Na jeho vnitřní straně bylo drobnými písmenky vyryto Mary a vedle datum dne, kdy mu zdvihla památný pohár. Svůj objev jsem zatajil. Nechci na něm vynucovat přiznání, chci, aby si mě sám zvolil za důvěrníka, to bude ta pravá rozkoš.

Zazářil jako slunce.

Pečorin se tedy uvolí a požádá komtesu o tanec. Po tanci, když je komtesa vyčerpaná se oddělí od je pozorujícího hloučku mužů jeden opilec a jde ke komtese. Komtesa, zjistivší, že není nikdo, kdo by jí mohl pomoci na blízku, propadne zmatku. Pečorin ji však zachrání, protože opilec řekne, že už je komtesa na toto kolo zamluvená.

- Byl za to odměněn hlubokým kouzelným pohledem.
- Někdy měla (komtesa Mary) hluboké postřehy. (komentování komtesina chování po záchraně od mdlob během představování kněžně Ligovské)

Druhý den za ním přijde Grušnickij a začnou spolu vést rozhovor:

- „Děkuji ti Pečorine... Chápeš to?“
„Ne. A rozhodně není zač děkovat,“
Odpověděl jsem, protože jsem opravdu neměl na svědomí žádnou dobročinnost.“

- Grušnickij: „Ženy, ženy! Kdo je pochopí? Jejich úsměvy odporují jejich pohledům (stejná vlastnost jako měl Pečorin), jejich slova slibují a vábí a zvuk jejich hlasu odrazuje. Někdy ve vteřin uhodnou a vystihnou naši nejtajnější myšlenku a hned zase nechápou nejjasnější narážky. Jako třeba komtesa. Včera její oči zářily vášní, když na mě utkvěly, a dneska jsou mdlé a chladné...“

„Možná, že je to následek minerálních vod,“ odpověděl jsem.

Ty ve všem vidíš nejhorší stránku, materialisto,“ dodal pohrdavě.

„Ostatně obraťme stránku...“ Tato ubohá slovní hříčka ho rozveselila.

Pak spolu odešli ke kněžně domů, kde se Pečorin bavil, místo poslouchání hlasu komtesy a její hry na klavír, s Věrou, se kterou také domluvil, že se budou setkávat pouze zde. Komtesu to dráždí, že ji Pečorin vůbec neposlouchal, a tak je na něj zase uražená. Vůbec také neposlouchá jeho zdůvodnění a radši jde poslouchat Grušnického sentimentální řečičky.

Ale já jsem vás prohlédl, milá komteso, dejte si pozor! Chcete mi oplácet stejnou mincí, dotknout se mé samolibosti, ale to se vám nepodaří. A jestli mi vypovíte válku, nebudu mít slitování.

Zbytek večera jsem strávil vedle Věry a dosyta si pohovořil o starých časech. Opravdu nevím, zač mě tak miluje. Tím spíše, že je to jediná žena, která mě pochopila se všemi slabostmi a vášněmi. Či je snad zlo tak přitažlivé?

Odešel jsem zároveň s Grušnickým. Zavěsil se do mne venku a pochvilí řekl: „Tak co?“ Ty jsi hlupák, chtěl jsem mu odpovědět, ale zdržel jsem se a jen jsem pokrčil rameny.

V dalších dnech se Pečorin drží oficiální strategie svého milostného tažení. Vysmívá se všemu, včetně citů. To komtesu děsí, a tudíž začíná, snažíc se pochopit Pečorina lépe, odpovídat na Grušnického pokusy o zapředení sentimentálního rozhovoru ironickým úsměvem.

Když jsem k ní došel (ke komtese), poslouchala roztržitě Grušnického, který asi horoval pro přírodu. Jakmile mě zpozorovala, dala se (velmi nevhod) do smíchu. Odvrátila se od svého společníka a dvakrát zívla. Docela ji Grušnickij omrzel. - Ještě dva dny s ní nepromluví.

Pečorin pak přechází k zamyšlení nad tím, proč dělá to, co dělá. - Přestože to nemá cenu se snaží o přízeň mladé dívky. Sám ví, že se s ní stejně nikdy neožení.

- A přece je to závatná rozkoš, být pánem mladé, sotva rozvité duše. Je jako květina, která vdechuje nejkrásnější vůni vstříc prvnímu slunečnímu paprsku. V té chvíli ji musíme odtrhnout, nadýchat se jí dosyta a odhodit na cestu - snad ji někdo zvedne. Cítím v sobě nenasytnou chtivost, která pohlcuje všechno, co jí přijde do cesty. Dívám se na utření a radosti jiných lidí jen ze svého hlediska, jen jako potravu své duševní síly.

Sám už nejsem schopen ztratit pro vaše rozum. Má největší radost je podržovat své vůli všechno, co mě obklopuje.

- Vášně nejsou nic jiného než myšlenky na prvním stupni vývoje. Patří k mladému srdci a jen hlupák by se jimi chtěl vzrušovat po celý život.
- Všechny klidné řeky zpočátku tvoří vodopády a žádná neposkakuje a nepění se až k moři. Ale klid je často příznak velké, i když skryté síly. Pravé, skutečně hluboké city nezpůsobují prudké výbuchy.
- Když pročítám tuto stránku, pozoruji, že jsem odbočil daleko od svého předmětu. Ale co na tom, vždyť píšu deník pro sebe, a proto ať do něho napíšu cokoli, za nějakou dobu to po mě bude všechno drahocenná vzpomínka.

Večer si početná společnost vyšla k propasti. Pečorin jde s komtesou a všechny pomlouvá, na konec se do toho velice položí a vše říká velice procítěně. Když ho komtesa napomene, odpoví jí, že už od dětství ho všichni považovali za špatného a dávali mu špatné vlastnosti, které neměl - byl to ale chudáček. Pak má dlouhý proslov o svém dětství a obtížích, které zažíval. Po dokončení vyprávění se komtesa rozbřečí a celá se klepe - lituje ho.

- Soustrast - cit, kterému se poddávají všechny ženy, začal spáry do jejího nezkušeného srdce. Celou procházku byla roztržitá, s nikým nekoketovala, to je důležitý příznak!

Tyto věty, které si Pečorin zapsal do svého deníku hned za celým svým proslovem velice kontrastují s předchozím textem - zde se trochu autorovi vymklo koncepční pojetí knihy jako deníku. Netvrším, že by to bylo špatné - právě naopak. Můžeme tedy („ostatně vás nežádám, abyste sdílela můj názor“) uvažovat o jednom z prvních dobrodružných románů. Pokud uvažujeme dnešní oddělení knih pro ženy (soudím pouze podle odhadu - žádnou knihu jsem totiž nečetl) mohli bychom Hrdinu naší doby považovat za čtení pro muže. Myslím, že pocty, které zažívá hlavní hrdina mnohdy korespondují s osobním životem nás, kteří žijeme o několik set let později. Zde tkví ta aktuálnost románu i po dlouhé době.

- Není spokojená se svým chováním. Obvinuje se z chladnosti... Ó to je první důležité vítězství! Zítřka mi to bude chtít vynahradit. Znáš to už nazpaměť a právě v tom je ta nuda

Chudáček Pečorin, to musela být v té době nuda. A není dnes také hrozná nuda? Samozřejmě že je! A může vůbec být něco tak zábavného, aby to stačilo zahnat stále stejnou nudou, která nám kazí život. Peníze, volnost, právo,... Bojujeme do té doby, než to dostaneme. Ale co pak? Pak přichází krátké opojení a zase jiný, další cíl, který si vytyčíme a stejně skončí nudou. Má tedy vůbec cenu žít? No, radši si nebudeme tuto otázku pokládat, protože by byla odpověď, žádaná konvencí nejen dlouhá, ale hlavně nudná. Hlavně žádné hluboké filozofické myšlenky...

Dalšího dne je zase ples a Grušnickij si celý natěšený zkouší svoji novou uniformu, avšak ta je těsná a tak vypadá komicky. Pak se dotazuje Pečorina, proč se zajímá o jeho Mary.

- „Kampak bychom se my chudáci hrabali,“ opakoval jsem namísto odpovědi oblíbenou frázi jednoho z nejprohnanějších ničemů minulé doby, kterého kdysi opěvoval Puškin.

Tak doufám, že tohle není osobní názor autorův - takhle hanobit modlu - klidně si může dělat legraci z romantických básní obecně, ale na Cašy mi nešahej. Pravděpodobně byl text napsán ještě před Puškinovou smrtí - pak už by si to asi z úcty ke svému vzoru nedovolil. Ale co naplat, když se někdo nudí tak si přece musí najít něco, co by mohl kritizovat.

- „Co říkáš, padne mi ta uniforma? Ztracený žid! Strašně to řeže v podpaždí. Nemáš voňavku?“
„Prosím tě, k čemu bys ji ještě potřeboval? Stejně páchneš pomádou na sto honů.“
„Nevadí, dej to sem.“

Pravděpodobně se zde autor vysmívá lidem (potažmo mužům) kteří nemají žádné zkušenosti a staví je tak do kontrastu proti klidnému vyrovnanému Pečorinovi. Na plesu, když se Grušnickij předvádí před komtesou Mary, mu Pečorin řekne, že vypadá ještě mladistvěji - avšak tuto urážku už Grušnickij nesnese. Celý večer dolézá za komtesou a ta ho pak už úplně nesnáší. Následuje inteligentní rozhovor mezi Pečorinem a Grušnickým, který by se dal přirovnat k Poláčkovu Bylo nás pět: „Já už s ním nemluví, on je totiž takový. A s takovými se já nebavím.“ Opravdu, chování Grušnického je zde velice nekorektní a dětinské.

- Po návratu domů jsem zpozoroval, že mi něco chybí. Neviděl jsem ji. Je nemocná. Snad jsem se opravdu nezamiloval? Nesmysl! - bez komentáře ☺

Pečorin jde navštívit komtesu a jelikož ona je celá nesvá a po městě se šíří báchorky, že už je ruka v rukávě, rozhodne se Pečorin odjet do Kislovodsku. Já jsem bohužel z textu nepochopil, co to je, a to tak, že vůbec - nevím, zda se jedná o město, o část města nebo nějaký pavilon, avšak podle toho, že každý den Pečorin šmíruje Věru jsem usoudil, že se jedná pouze o nějaký nevzdálený objekt. Přesto mi přijdou divné úvahy o Kislovodském vzduchu, který by se neměl příliš lišit od normálního Pjatigorského.

- Grušnickij řádí denně se svou tlupou v hostinci a se mnou se vůbec nezdraví.

Přijel teprve včera a už se pohádal se třemi dědečky, kteří si chtěli sednout do vany dřív než on. To v něm asi trampoty probouzejí vojenského ducha.

Autor dále hovoří o svých názorech na ženy - uvádí, jak jsou divné a že nemají žádný smysl pro logiku - uvažují naprosto zvláštně a své hypotézy vyvracejí zvláštními argumenty. Také se zamýšlí nad tím, co by se stalo, kdyby

jeho zápisky padly do rukou ženě. Zajímalo by mě, jak si může tak samolibý a dokonalý Pečorin vůbec připustit, že by někdo jeho zápisky vůbec četl - ale jinak by přece nemělo zápisky cenu vůbec psát, asi pouze pro zábavu. Další den se vypraví početná společnost na nedaleký kopec, kde se nalézá skála ve tvaru oka a oni si umínili, že se pokochají západem slunce. Při cestě zpátky, při brození potoka, Pečorin obejmě komtesu a políbí ji. Ta je z toho celá zmatená, protože neví, co si má myslet. Pečorin mlčí a vychutnává si svou kořist.

- Stráví bezesnou noc a bude plakat. To pomýšlení mi působí nesmírnou rozkoš. Jsou chvíle, kdy chápu upíra. A to mám pověst správného muže a usiluji, abych si tuto pověst zasloužil.

Když jede Pečorin večer na koni zpět, oddělil se od davu, aby se trochu provětral, najde v jeskyni Grušnického a kapitána dragounů s jeho smečkou jak rozpráví. Pozorně naslouchá: zjistí, že si o něm myslí, že je zbabělec a že ho chtějí prozkoušet. Jejich rozmluva je trochu mimo, protože se už pravděpodobně něčím osvěžili a nyní si dělají srandu, neuvědomující si své řečičky.

- Dragounský kapitán: „Tak je to, já vás ujišťuji, že je zbabělec zbabělá, tedy Pečorin, ne Grušnickij, Grušnickij je kabrnák a je to můj nejlepší přítel!“

Vymyslí (pravděpodobně to bylo velice náročné), že připraví souboj Grušnického s Pečorinem, ale do pistolí nedají náboje. Pečorin, uslyšiv to potichu odjede a doma je pěkně naspužený, co že si to vlastně ten Grušničáček dovoluje. Ráno je žlutý jako citron a je unavený. Jde se tedy projít na promenádu a potká zde komtesu. Ta mu řekne že také nespala a ihned na něj vyjede s tím, že všechny tetičky nějak přemluví a že to dobře dopadne.

- „Řeknu vám pravdu,“ odpověděl jsem komtese. „Nebudu se omlouvat ani vysvětlovat své jednání. Nemiluji vás.“

Její rty lehce pobledly.

„Odejděte,“ řekla sotva slyšitelně.

Pokrčil jsem rameny, otočil jsem se a odešel.

Osobně považuji tento moment za jeden z nejsilnějších z této knihy a dovedu si velice dobře (podle stručného, ale jasného a výstižného Pečorinova popisu) představit, jak asi musela ta situace vypadat. Komtesa zbělela a zadržela se, mírně předklonila hlavu a navlhly jí oči. Je mi teď jasné, že se Pečorin upne ke Věře celým svým mozkiem (jak říká, polovinu srdce už ztratil a mozku si cení více než srdce; určitě se raduje, jak ji bude „duševně ovládat“). Druhý den se jde zase projít a Věra mu pošle lístek, že se dnes, kdy všichni ostatní budou na představení hostujícího kouzelníka, má k ním přijít podívat. Pečorin tedy přijde, něco se stane, a když odchází, tak se zastaví u komtesina okna, pociťuje zřejmě tíhu svědomí. Když tu ho najednou přepadnou

Grušnickij s kapitánem - on se jim však vysmekne (mimochodem kapitána docela nepříjemně sejme) a uteče rychle do svého pokoje. Pak ke dveřím přiběhne Grušnickij s kapitánem a dožadují se vstupu, že prý přijeli Čerkesové. On řekne, že nemůže, že je nemocný, jsa smutný, že se ozval, jinak by ho zajisté hledali ještě v parku. Ráno u snídaně pak Grušnickij vykládá vojákům, jak to v noci bylo, že se vlastně žádná invaze Čerkesů nekonala. Pak prohlásí, že to byl Pečorin, kdo se tam vloupal. Pečorin mu tedy řekne (pravda, je to brilantní řečník), aby to odvolal.

- „Velevážený pane, když něco řeknu, tak si za tím stojím a jsem ochotný to komukoli opakovat... Nebojím se vašich výhrůžek a jsem schopný...“

„Jste schopný všeho. To už jste dokázal,“ odpověděl jsem mu chladně.

Domluví se tedy na souboji v roklí, který je kousek za městem. Verner ho ale upozorní, že chtějí nabit pouze pistolí Grušnického.

- „No co! Když umřít, tak umřít. Malá ztráta pro svět. A vždyť se tu už pořádně nudím. Jsem jako člověk, který zívá na plese a nejde spát jen proto, že mu ještě nepřišel kočár. Ale když je kočár připraven tak spánembohem! Probírám v paměti celou svou minulost a marně se ptám, proč jsem žil. K jakému cíli jsem se narodil! Jistě nějaký byl a jistě jsem měl vykonat něco velkého, protože cítím, že mám nesmírnou duševní sílu... Jenže jsem svůj úkol nenašel a dal jsem se strhnout nástrahami prázdných a zvrácených vášní.

Po těchto úvahách se přesouváme o pevnosti - Pečorin zřejmě neměl čas ani náladu psát deník - N. Pevnost N. je samozřejmě velice výstižné jméno, ale musíme se s tím přehršlím údajů nějak vyrovnat. Pečorin vypráví, jak se dostal do rokle, kde se měl odehrát souboj a jak se mu nechtělo spát. Při souboji se postaví šest kroků od sebe a hodí si mincí, kdo bude začínat. Grušnickij vyhraje a střílí první. Nejdříve řekne, že nemůže, ale na kapitánův Popud vystřelí a strefí Pečorina do kolene. Pečorin je na řadě. Nejdříve si řekne o nabití pistole, kterou mu „zřejmě“ zapomněl kapitán nabít. Ten nechce, ale Grušnickij, jsa si vědom svého pokrytectví mu řekne, aby ji nabíl.

- „Finita la commedia,“ řekl jsem doktorovi.

Pečorin si musí zase ulevit a jde si zajezdit na koni, aby se trochu provětral. Když se vrátí do svého pokoje v Kislovodsku, najde dva dopisy. V prvním mu doktor Verner píše, že vše bylo zařízeno tak, aby na něj nepadlo žádné podezření. Druhý dopis je od Věry. Obsahuje osobní zpověď a zároveň rozloučení. Když ho Pečorin dočte, popadne koně a uhání do Pjatiborsku. Rychle uhání, ale kůň to nevydrží a pět verst před Jesentukem, kde by si ho mohl vyměnit, zkolabuje (no, zkolabuje, spíše by se mělo říct chcípne). Vrátil se do města a jde se rozloučit s kněžnou, ale ta se ho snaží zase nahnat do manželství. Promluví si s Mary a ujišťuje se, že věděla, že si s ní jenom pohrává. Nakonec z ní vydoluje ono kýžené: „Nenávídím vás.“ Spokojen může odjet do pevnosti, kam byl nově přeřazen.

FATALISTA

A bych pravdu řekl, trochu jsem se této části bál, protože zrovna nemusím poslouchat zhuštěné filozofické myšlenky, když nejsou proloženy žádným dějem. Myslím, že se jedná o takovou tu „jednu tajemnou kapitolu“, kterou musí obsahovat každé dílo, jestliže chce vynikat svou zajímavostí. Poud Porovnáme kapitoly Belu, Tamaň, Fatalista, Maxim Maximych a Pečorinův deník (Komtesu Mary), jsem si jist, že každou můžeme charakterizovat jako část jedním slovem: Bela: historie (vzpomínky), Tamaň: smyslnost, záhada Maxim Maximich: popis (a charakter člověka), Komtesa Mary: láska, rafinovanost, Fatalista: tajemno. Víím, že to někomu může připadat, že si v některých názorech odporuji, ale až si přečtete poslední závěrečný verš tohoto zápisu, určitě na to budete mít jiný pohled. Jedná se tady o to, že všechny povídky nemohou a ani nesmějí být napsány stejným stylem. Tak, jako je člověk tvořen rukou, nohou, hlavou, hrudníkem, které si bezesporu vůbec podobné nejsou, přesto tvoří dohromady nedílný celek (bezrucí a beznozí prosím přeskočte tuto úvahu...), tak ani román nesmí být tvořen stejnými typy kapitol - vypadal by jako uskupení pěti noh - byť by každá byla jinak velká a měla by jinou barvu. Nebylo to sice příliš přesvědčivé, toto přirovnání, ale doufám, že jste pochopili, co jsem tím chtěl naznačit - kdyby byl román pořád stejně psaný, tak bychom se nudili a skončili bychom jako zbyteční lidé (k termínu zbyteční lidé jsem se už vyjádřil dříve v zápisu první kapitoly Evžena Oněgina, to jest se domnívám, že nikdo nemá právo posuzovat člověka jako zbytečného a neměl by od něho (a jeho života) ani nic očekávat). Jak mi tedy ukládá zadání, napíšu, co to je fatalista (nebo spíše kdo). Fatalista je člověk provozující fatalismus - nebo lépe bych to definoval jako vlastnost. Fatalismus přesvědčení víra v osud; pasivní odevzdání se.¹ Mohl bych se samozřejmě dlouhosáhle rozepsat o tom, jaké názory měli na tuto víru Newton, Hawking, Boyle, ale myslím, že si vystačíme s tím, že moderní kvantová mechanika fatalismus spíše vyvrací - je to ale otázka hlubokého studia, protože existuje mnoho teorií a například teorie multiversa nabízí úplně jiné vysvětlení na principu rozdělení vesmíru v případe, že si částice může vybrat z více možností. Jiné teorie počítají s existencí 4D časoprostoru, ve kterém je čas pouze další dimenzí prostoru, takže pak spolu vytvoří 4D kvádr - nejsem si ale jist, zda právě toto je správné zdůvodnění, protože píšu kulturní deník a ne fyzikální studii. Pokud mám tedy vyjádřit svůj osobní názor, myslím si, že fatalismus je trochu mimo a že predestinace neexistuje - na úrovni větších těles sice můžeme poměrně úspěšně odhadovat, co se stane, ale co platí pro menší tělesa, platí i pro větší tělesa - nejsem tedy fatalista.

My se tedy ocitáme v pevnosti, kde se několik vojáků vsadí o to, zda předurčení existuje. Pečorin se domnívá, že ne. Domluví se tedy, že Vulič, tak se jmenoval ten, kdo tvrdil, že předurčení existuje, jeden z tajemných vojáků, se pokusí zastřelit. Pečorin v jeho obličejí pozoruje nezaměnitelnou pečeť smrti. Pečorin vezme kartu, vyhodí ji a při dopadu červeného esa na stůl zmáčkne Vulič spoušť. Nic se nestane. Když pak znovu zamíří na čepici a zmáčkne kohoutek, pistole normálně klobouk prostřelí. Valič shrábne peníze do váčku. Když odchází, zeptá se

¹ Kolektiv autorů a konzultantů Encyklopedického domu, spol. s r. o.: Slovník cizích slov. Encyklopedický dům, spol. s r. o., Praha 2002.

Pečorina, zda už věří v předurčení. „Věřím, jenže teď nechápu, proč se mi zdálo, že dnes určitě umřete...“ Vulič zneklidní a odpoví mu, že jeho poznámky jsou v tuto chvíli už nemístné. V noci je Vulič zabit. Kým? Nějakým ožralou, který zatraceně dobře vládl šavlí.

MICHAIL JURJEVIČ LERMONTOV

Ruský básník, dramatik a prozaik, klasik ruského revolučního romantismu. Narodil se v Moskvě. V letech 1830-32 studoval na univerzitě, roku 1834 absolvoval důstojnickou školu a stal se poručíkem. V letech 1837-41 napsal mnoho lyrických básní, poém i své vrcholné prozaické dílo. Jeho tzv. "démonismus", promítaný do tragických konfrontací romantických hrdinů s nadčasovými principy světa, zpravidla nabývá povahy charakteristického sváru snu a skutečnosti. Ve spodobnění těchto dilemat romantického umění se zaměřil mj. na žánr válečné povídky a na psychologickou studii žárlivosti. Vynikl v žánru epické poezie, v lyrické tvorbě tlumočil rozervanost psychiky a odmítal životní empirii, v níž neromanticky setrvává všední svět. Dvakrát byl carem vypovězen na Kavkaz a nakonec předčasně zahynul, když byl jako šestadvacetiletý mladík zastřelen v souboji v Pjatigorsku.

Část jeho díla, Hrdiny naší doby, se také odehrává v Pjatogorsku. Autorovi, který se později stal slavným a uznávaným i mimo Rusko (existuje spousta stránek – přirozeně ne českých ale anglických – které se jím a jeho tvorbou zabývají; naprosto úžasné je, že zde můžeme najít i celý anglický překlad Hrdiny naší doby). Na následujících fotkách můžete vidět Lermontova jako mladého a dokonce se mi podařilo sehnat i

obrázek jeho sochy, která dnes stojí v Pjatigorsku.

